

Приказ

Традиционалне песме Срба из Црноречја

Пошле моме – традиционалне песме црноречких Срба у извођењу женских ансамбала из Бољевца и Илина. Lassies left – Traditional Songs of Serbs from Crnorečje (Black River Area). Бољевац – Београд: Културно-образовни центар „Бољевац“ – Balkan Culture Heritage, 2021. CD (70 мин.) + текстуални прилог (40 стр.)

Етномузиколошки звучни записи постали су богатији за још једно издање вокалне праксе источне Србије. Аудио-публикација *Пошле моме – традиционалне песме црноречких Срба у извођењу женских ансамбала из Бољевца и Илина* настала као резултат рада на пројекту „Кликну вила“, реализованом у периоду од 2015. до 2020. године. Носиоци пројекта били су КУД „Бољевац“ и Културно-образовни центар

Бољевац, а идејни творац и аутор Ненад Радосављевић, уметнички руководиоцац. Издавачи компакт-диска су Културно образовни центар „Бољевац“ из Бољевца и Балканско културно наслеђе (Balkan Culture Heritage) из Београда.

Традиционално музичко наслеђе Црноречја је и раније публиковано и етномузиколошки обрађивано. Велике заслуге за то дугујемо најпре професору др Драгославу Девићу, затим организаторима и учесницима манифестације *Црноречје у песми и игри*, која се одржава у Бољевцу, као и настављачима етномузиколошких истраживања данас, као што је то етномузиколошкиња Љубица Радовић. Због тога је музичка традиција ове области веома добро истражена, што јој даје предност и кад је реч о адекватном преношењу практичног знања. Ипак, управо

због претходно поменутих чињеница, суочени с високим стандардима које су поставили њихови претходници, реализатори овог издања нису имали нимало лак задатак. Представљање рада на преношењу добро утемељеног традиционалног певања, његовог континуитета и ревитализације, тим пре је врло захтевно. Тако је у процесу подучавања младих жена и девојака певању у овој прилици учествовало више лица, свако са својом посебном методологијом преношења певачког знања, што целокупан пројекат издваја од других исте врсте. Да би компакт-диск био реализован успешно, био је ангажован читав тим стручних сарадника: др Јелена Јовановић, етномузиколошкиња, др Весна Карин, етномузиколошкиња и етнокорееолошкиња, мср Љубица Радовић, етномузиколошкиња, Емина Бранковић, етнологскиња, Милена Веселиновић, професорка књижевности, Светлана Спајић, народна уметница, Иванка Милановић, професорка разредне наставе, Зоран Јерковић, дизајнер звука и Марко Дашић, фотограф.

Издање *Пошле моме – традиционалне песме црноречких Срба у извођењу женских ансамбала из Бољевца и Илина* садржи краћу пропратну књижицу писану двојезично, на српском и енглеском језику. Први текст „Пројекат ‘Пошле моме’ као потенцијални чувар континуитета сеоске традиционалне песме Црноречја“ потписује Ненад Радосављевић, аутор пројекта. Други текст „Предаја и живот традиционалних песама из Црноречја и других крајева источне и југоисточне Србије у процесу практичног етномузиколошког рада при КОЦ-у Бољевац у оквиру пројекта ‘Кликну вила’“ потписује др Јелена Јовановић, која је у највећој мери и радила као педагог на савладавању певачког материјала са женским групама. На диску се налази 24 вокална примера која су извеле чланице певачких група КУД „Бољевац“ из Бољевца и „Илинско врело“ из Илина: Драгана Милојевић, Верица Милосављевић, Јасмина Стефановић, Лела Кукић, Бојана Миткић, Љубица Живадиновић, Ања Ковачевић, Катарина Милановић, Анђела Д. Петровић, Меланија Тошић, Андријана Андријевић и Милица Митровић, а у извођењу неколико примера учествовала је и сама Јелена Јовановић. Вокални примери научени су на основу снимака из Архиве КОЦ-а, потом снимака из Фоноархива Музиколошког института САНУ у Београду, као и оних које је објавио професор др Драгослав Девић. Један део песама научен је непосредно од старијих живих носилаца певачке праксе црноречког краја, што је од непроцењивог значаја, нарочито када је реч о валидацији исправности стила певања.

На овом диску чак 20 примера представља реконструкцију локалног српског певања из села Јабланице, Сумраковца, Звездана, Кривог Вири и Рујишта, док један пример припада влашкој традицији из Валакоња. Последње три песме на издању су из других области источне Србије – један из села Сеселца код Сокобање, један из Горње Пчиње и

један из Поповице код Неготина. Редослед нумера у овој публикацији одступа од уобичајене жанровске поделе која је карактеристична за етномузиколошке подухвате ове врсте. Разлог за то је, како наводи Јелена Јовановић, жеља да се представе најпре оне песме које су звучно прихватљиве најширем кругу слушалаца, да би се за крај оставиле управо оне које највише одступају од естетских норми музике која нас свакодневно окружује и као такве захтевају посебну пажњу у слушању – ово се чини као добра стратегија за превазилажење баријере која се често јавља између народног певачког наслеђа и младих урбаних певача. У пропратној књижици, уз сваки од примера наведен је или извор за учење, ако се ради о снимку или нотном примеру, или име певачице према чијим су инструкцијама чланице певачких група спремале песму. Примери су изведени групно или солистички, с тим што је групно певање на диску или унисоно или двогласно, у складу с народним законитостима који обликују музички дијалекат црноречке области. Тако се међу солистичким примерима нашло највише оних из села Сумраковца, као што су „Зелен горо, не ладуј, девојко“, „Јула мела равне дворе“, као и „Расла дуња и јабука“ и „Поток тече и протиче“, а последња два су, осим солистички, изведена и групно, али унисоно. Солистички је изведена и варијанта песме „Опадај, лишће, са горе“ из Кривог Вира, која је широко распрострањена у Србији. Солистички су показале висок степен музикалности и оригиналности, које се огледају не само у пажљиво усвојеним певачким мелодијама, већ и у давању личног печата црноречком певању. Поред две претходно поменуте песме из Сумраковца, групе девојака унисоно су извеле и „Чувам овце од како сам дете“, чобанску песму из Јабланице, као и влашку песму из Валакоња „Семѐншјуарѐ, мѐр ђи ин“ (изостаје превод на српски језик). Управо овакви једногласни примери су прави показатељи увежбаности група из Илина и Бољевца, будући да би се и најмање одступање у једногласном певању веома јасно чуло.

Међу публикованим примерима највише је оних који припадају новијој двогласној традицији „на бас“. То су чобанска песма „Шта то пишти (ј)у гору зелену“, затим седељачка песма „Осу се небо звездама“ и приповедна песма „Голубице бела, што си невесела“ из Јабланице, љубавне седељачке песме „Од како сам ја девојче“ и „Мајка Мару преко воде звала“ из Звездана, те седељачка „Синоћ ми је долазио Гојко“. Снимљене су и две песме „на бас“ из села Рујишта: партизанска, родољубива „Гледала сам са Ртањ планину“, као и прелска „Дођи, драги, довече у село“. „На бас“ су изведена и два примера која нису територијално везана за област Црноречја: шаљива песма „Добро јутро, жута жабо“ из Сеселца (Сокобања) и чобанска песма „Масло мела Димитрија“ из Поповице (Неготин). У овим примерима групе су показале да су добро овладале различитим мелодијским обликовањем пратећег гласа: од терцног пара-

лелизма, до готово потпуне статичности бордунског типа са квинтним завршетком. Осим лирских и приповедних песама које нису контекстуално условљене, реализатори издања водили су рачуна да се на издању нађу и оне које припадају обредно-обичајном циклусу. Тако су певачице извеле унисоно песму „Врбо, врбичице“ из Сумраковца, везану за обичај *ра́на*, који се изводио на Младенце, затим песму „Чубро Маро“ из Сумраковца, извођену уз игру трећег дана Ускрса, специфичну и по канонској антифонији, услед чега настаје привидан бордунски двоглас. Чак две песме везане су за Ђурђевдан: пример изведен „на бас“ „Пошле моме росу да обију“ из Звездана, као и солистички пример „Смиљ Смиљана киту смиља брала“ који, осим специфичне мелодије, одликује и „гу-тање“ последњег слога поетског стиха, што је певачица веома успешно извела. Међу примерима из годишњег циклуса обичаја нашла се и желачка песма „Девојче, девојко“ из Горње Пчиње, која је уједно и једини репрезент старијег начина двогласног певања на овом диску, данашњем слушачком, па и младом певачком уху највише стран. Ипак, ово није представљало препреку, те је Драгана Милојевић успешно усвојила специфичну вокалну технику која одликује пример и извела га уз пратњу искусне Јелене Јовановић.

Стилска усклађеност, увежбаност вокалних деоница, усвајање посебних певачких техника, пажљив одабир примера различитих жанрова и фактуре, поштовање традиционалних певачких начела из области Црноречја, показују су да су у припрему овог издања уложени велики труд и стручно знање. Преношење музичке традиције директно од старијих носилаца на млађе певаче, тј. „с колена на колено“ није пракса која умногоме опстаје данас у Србији, те је свакако овакав начин учења, уз стручну помоћ етномузиколога, нешто што целом пројекту даје велику и посебну вредност. Професионалност, али и ентузијазам који су евидентни, као и љубав према народној традицији, непосредност у учењу, приврженост основним принципима народне вокалне праксе, али и искораци који дозвољавају песми да „дише“, резултирали су издањем које треба да послужи као пример добре праксе преношења, чувања и презентовања народне традиције. Публикација *Пошле моме – традиционалне песме црноречких Срба у извођењу женских ансамбала из Бољевца и Илина* препоручујемо не само стручној етномузиколошкој јавности, већ и певачима који се баве (нео)традиционалним и World Music правцем, као и широком кругу љубитеља добре музике.

мср Маја Радивојевић

Музиколошки институт САНУ, Београд
Е-пошта: maj.a.etno@gmail.com

Примљено: 24. 10. 2022.

Прихваћено: 10. 11. 2022.